

Departementaal vertrouwelijk
Situatiebeeld en Duiding COVID-19 (nr. 10)

**Kerneenheid
Analyse**

Woensdag 1 april 2020 - geactualiseerd tot 09.00 uur

Kantelpunten die tot maatschappelijke onrust kunnen leiden

- **Gezonde mensen en/of kinderen komen te overlijden.**
 - Wederom aandacht in de media voor verhalen van gezonde en mensen van middelbare leeftijd die ernstig ziek werden van COVID-19. Daarmee dringt steeds meer door dat het "iedereen kan overkomen."
- **In de gezondheidszorg blijven grote problemen, zowel door grootschalige verdringing van overige zorgbehoevenden als door onvoldoende capaciteit voor de opvang van patiënten met het virus.**
 - Op dit moment 1151 patiënten op de IC, in Leiden en DH situatie kritiek. 2400 IC-bedden moeten dit weekend gehaald worden, maar de situatie wordt per week bekeken.
 - Het enorme beslag dat COVID-19 legt op de gezondheidszorg zorgt voor **verdringing ('schaduwcrisis')**. Wanneer de druk op de gezondheidszorg te groot wordt, kan de zorg voor patiënten met en zonder COVID-19 in het gedrang komen. Wanneer de pandemie gedurende langere termijn aanhoudt, zal dit leiden tot sterfgevallen die niet veroorzaakt zijn door COVID-19.

Actuele aandachtspunten

- Waardering voor de **duidelijke persconferentie**. De aankondiging dat er **meer getest** gaat worden is positief ontvangen.
- De verlenging van de maatregelen doet een **groot beroep op de mentale weerbaarheid** van de **samenleving** en het personeel in cruciale/vitale beroepen en **legt druk op de implementatie van economische en financiële maatregelen**.
- **Risico op toenemend gevoel van 'ongelijkheid'** onder burgers en bedrijven t.a.v. medische behandeling, oplossingen en financiële steun. Dat kan afbreuk doen aan draagvlak en solidariteit.

SITUATIEBEELD

Maximaal controleren (volksgezondheid)

- Op basis van het advies van de experts heeft het kabinet besloten dat de maatregelen worden verlengd tot en met 28 april. Uiterlijk 21 april zal een besluit worden genomen over het vervolg na die datum. Het is niet de verwachting dat alle maatregelen in een keer zullen opgeheven. De sluiting van de scholen wordt verlengd tot aan de meivakantie. Het verbod op meld- en vergunningplichtige evenementen blijft tot 1 juni van kracht.
- Komende zondag zouden 2400 IC bedden gerealiseerd moeten zijn.
- Deskundigen noemen het voorstel van minister Hugo de Jonge om desnoods twee patiënten aan één beademingsapparaat te koppelen een heel slecht idee dat talloze complicaties kan veroorzaken, juist bij COVID-19 patiënten.
- De testcapaciteit wordt verviervoudigd. Dit maakt het mogelijk om vanaf 6 april ook zorgmedewerkers die buiten het ziekenhuis werken te testen. Volgende week komt er advies over het testen op immuniteit.
- (Ook) de inspecteur-generaal van de Inspectie voor de Gezondheidszorg heeft zorgen geuit over de gevolgen van de COVID-19 uitbraak voor niet-COVID-patiënten. Tegelijkertijd ziet ze grote inspanning om die zorg weer te verlenen zodra dit mogelijk is.
- Philips stelt niet bang te zijn dat de VS met een beroep op de Defense Production Act beademingsapparatuur van het bedrijf confisqueert.
- Grote zorgen om dreigen tekort (IC-)medicijnen. Medicijnen die zelfstandig gemaakt kunnen worden zijn afhankelijk van (geïmporteerde) grondstoffen. De NVZA inventariseert hoeveel grondstoffen ziekenhuizen nog hebben voor zulke medicijnen, en wat er in het buitenland uitstaat aan bestellingen.
- Eerste besmetting in een Asielzoekerscentrum (AZC Maastricht). Persoon ligt op de IC en het personeel heeft adequaat gehandeld.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- Het Europees Bureau voor Fraudebestrijding constateert een groeiend aanbod in slecht materiaal en waarschuwt voor woekerhandel. Nederlands bedrijf dat via zijn Chinese netwerk hulpmiddelen wil doneren aan medisch personeel vreest dat materiaal wordt tegengehouden bij de grens of zal worden vernietigd.
- KLM wil de temperatuurcontrole uitbreiden voor andere bestemmingen, zowel voor vertrekkende als aankomende passagiers. Cabinepersoneel is vooral ongerust over vluchten van en naar New York
- De eerste coronapatiënten krijgen deze week plasma met antistoffen toegediend, in de hoop dat deze behandeling helpt om sneller te herstellen van het virus.

Beeld sociale media

- De hashtag 'Persconferentie' is op dinsdagavond *trending* topic op Twitter. Op Facebook zijn honderden reacties geplaatst in enkele uren tijd:
 - Rutte wordt geprezen voor zijn duidelijkheid, er is begrip voor het verlengen van de maatregelen en het 'stap voor stap' beleid van de regering;
 - Zorgen over de mogelijke gevolgen van de verlenging. Gevolgen voor de economie maar ook praktische vragen over bv. schoolgaande kinderen en uitgestelde zorg komen voorbij;
 - Critici gebruiken de meest recente RIVM-cijfers om aan te geven dat een 'smart-lockdown' in hun ogen niet werkt. Voor deze groep is een verlenging niet afdoende om het virus af te stoppen;
- De nieuwste cijfers van het RIVM leiden op Twitter opnieuw tot diverse interpretaties. Sommigen menen dat niet alle doden zijn meegeteld, anderen roepen op tot meer testen. Met allerlei zelfgemaakte grafieken en diagrammen wordt de vermeende ernst van de situatie door mensen zelf gedeut. Dit leidt weer tot reacties als: '17 miljoen virologen in NL' en 'laat het nou aan de echte deskundigen over'.
- Er verschijnen berichten dat personeel voor niet-acute zorg door hun directie wordt gekort omdat er minder werk is. Dit personeel zou salaris moeten inleveren en zou geen recht op deel-ww hebben.

Continuïteit vitale processen en samenleving

- Nieuw platform wijzijnervoorjou.nl biedt luisterend oor voor cruciale beroepen.
- Thuisonderwijs gaat volgens de meeste scholen en ouders voornamelijk goed, zorgen over het ontstaan van leerachterstanden indien er voor langere periode thuisonderwijs moet worden verzorgd.
- De Europese Commissie heeft een lijst van beroepen gepubliceerd van mensen die vrij moeten kunnen reizen over interne grenzen, ondanks de coronamaatregelen. Op de lijst staat onder andere zorgpersoneel, vrachtwagenchauffeurs en seizoenwerkers die essentieel zijn voor de voedselvoorziening.

Zorg voor kwetsbare groepen

- Er is begrip voor de langere sluiting van de scholen, wel is er toenemende zorg over bepaalde kwetsbare groepen zoals kinderen in een onveilige thuissituatie, kinderen uit arme gezinnen of in asielzoekerscentra. De nationale kinderombudsvrouw heeft opgeroepen om kinderen die thuis in een onveilige situatie zitten naar school te laten gaan.
- Psychische patiënten krijgen meer klachten door versoberde de zorg.
- Personeel dat werkt met kwetsbare groepen (verzorgingstehuizen, thuiszorg) uit zorgen over het noodgedwongen moeten werken zonder beschermingsmiddelen. Personeel meldt zich soms preventief ziek.
- Steeds meer lokale initiatieven voor noodopvang of ondersteunende afdelingen voor coronapatiënten en/of kwetsbare groepen (daklozen).

Financieel-economische stabiliteit

- In totaal hebben 23.000 personen zich geregistreerd op bijzonderebijstandbuitenland.nl, de speciale website van het ministerie. Ongeveer 1000 van hen zijn inmiddels teruggehaald.
- Ondanks overheidsregeling(en) blijft onrust en zorg bij ondernemers bestaan. MKB stelt dat een golf van faillissementen alleen voorkomen kan worden als deel van de schulden door de coronacrisis, wordt kwijtgescholden. Zowel de horeca als de recreatiesector vrezende zware tijden.
- MKB-ers klagen over de uitvoering van de steunmaatregelen van de overheid. Het noodkrediet met overheidsgarantie zou te duur zijn en banken keuren veel aanvragen af. Daarnaast kunnen ondernemers in de praktijk alleen terecht bij hun huisbank. Dit geeft de banken veel macht en het stimuleert de concurrentie niet.
- Nederlandse economen uiten kritiek op de Nederlandse overheid, deze zou te streng zijn voor de Zuid-Europese landen. Het is volgens hen in het belang van Nederland dat Zuid-Europese landen de crisis effectief te lijf kunnen gaan en een eurocrisis te voorkomen. Minister Hoekstra betreurt te weinig empathisch te zijn geweest in de richting van de zuidelijke lidstaten. Nederland is nog steeds tegen inzet van het zogenoemde ESM-noodfonds zonder zeer strenge voorwaarden, maar wil wel solidariteit met Zuid-Europa tonen.
- G20 Handelsministers hebben toegezegd te proberen toeleveringsketens open te houden.
- Beursgenoteerde bedrijven waarschuwen voor slechtere financiële resultaten door de coronacrisis.
- Studenten maken zich zorgen over geldnood door coronacrisis.
- Uit gelekte document blijkt dat de Europese Commissie voorziet dat de coronacrisis leidt tot een diepere recessie dan die in 2009. In dat jaar daalde het EU-bbp met 4,3%. Het IMF raamt dat zolang de pandemie voortduurt dat iedere maand 3% van het bbp van de lidstaten kost.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- Sekswerkers blijven aan het werk ondanks het verbod, vanwege financiële nood. Niet iedereen komt in aanmerking voor de steunmaatregelen.

Beeld sociale media

- Teverden reacties op de loonregeling voor door coronacrisis getroffen bedrijven.

Caribisch deel van het Koninkrijk

- Over het economische steunpakket van de BES-eilanden bestaat nog veel onduidelijkheid.
- Om de beperkte beschikbaarheid van medische voorzieningen op de eilanden te ondersteunen, wordt gespeculeerd dat er binnen enkele dagen mogelijk wordt besloten de Karel Doorman in te zetten.

Internationale context

- Nederland heeft steun gevraagd bij EU voor repatriëring van NL/EU burgers vanuit Peru.
- De gemeente Lanaken gaat de grensovergang bij Smeermaas volledig afsluiten als Maastricht vanaf 1 april weer de woensdag- en vrijdagmarkt gaat organiseren. De Belgische burgemeester vindt het onverantwoord.
- Waar diverse landen corona-maatregelen verlengen, zal Denemarken mogelijk na Pasen de maatregelen gefaseerd gaan afschalen.
- Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk hebben medische hulpmiddelen naar Iran gestuurd. De levering van de spullen maakt deel uit van een opgezet handelsmechanisme.
- In Marokko geldt de sanitaire noodtoestand. Er zijn aanwijzingen dat Rabat voor sociale onrust vreest, mochten voedsel, gas en medicijnen schaars worden.

Politiek en maatschappelijke onrust

- Gemeenten komen met verschillende oplossingen voor handhaving van de maatregelen, zo worden camera's ingezet tegen onwenselijke groepsvorming in Amsterdam en worden overtredingen door burgers gemeld (via app of ander meldpunt). Ook bij de politie komen meldingen binnen.
- Het totale aantal incidenten kent een dalende trend, vorige week met een derde. Wél aantoonbaar gestegen: het aantal overlastmeldingen. Politie bereidt zich voor op zomerse temperaturen en oplopende spanning.
- Massaal thuiswerken als maatregel in de strijd tegen het coronavirus zorgt voor onzekerheid en gaat ten koste van de psychische gezondheid van het personeel. Uit ander onderzoek blijkt dat Nederlandse gezinnen, met name met kinderen van basisschoolleeftijd, stress ervaren door onzekerheid en missen van natuurlijke balans.
- Meld Misdaad Anoniem heeft tientallen tips ontvangen over overtredingen van de corona-maatregelen.
- De app van het OLGV, welke nagaat of iemand misschien het nieuwe coronavirus heeft, is zo succesvol dat die landelijk beschikbaar komt.

Beeld sociale media

- Enkeligen maken zich zorgen over een mogelijk aanstaand 'onheil' doordat zonder duidelijke toelichting grote locaties als Ahoy, MECC en hotels in rap tempo tot medische voorziening worden opgetuigd.
- Er verschijnen video's van tientallen doden die in zalen en op gangen in Braziliaanse ziekenhuizen liggen.

DUIDING

- De **persconferentie van dinsdag (31/3)** gaf een **heldere boodschap** af wat betreft de situatie, maatregelen, duur en vooruitzicht (mogelijk verlenging).
- Huidig **voorzien termijn is tweemaal langer** dan de tijd die sinds invoering van maatregelen is verstreken, wat een **groot beroep op de mentale weerbaarheid van de samenleving en het personeel in cruciale/vitale beroepen in het bijzonder**, door het (a) verlengen van de maatregelen, (b) de grote belasting van de zorgcapaciteit, inclusief de consequenties van het (mogelijk) bereiken van de IC-capaciteit en de verdringingseffecten in de zorg en (c) directe en indirecte persoonlijke consequenties voor een steeds grotere groep Nederlanders.
- Aangekondigde **toename in testen en testcapaciteit** beantwoordt de lang uitstaande wens van zorgorganisaties. In de context dat Nederland relatief weinig getest heeft en een "week-tot-week" beleid hanteert kan deze aankondiging zorgen voor kritiek op de reactiviteit van de overheid.
- PO-Raad prees de heldere communicatie van het kabinet. **Scholen waarderen de duidelijkheid**, maar wel **zorgen voor om kwetsbare kinderen**.
- Door de verlenging van de maatregelen komt **grote druk op de implementatie van aangekondigde financieel economische maatregelen**.
- **Grotere economische gevolgen**, voor meer bedrijven en meer mensen
 - o Voor veel bedrijven is de lente (samen met zomer) een belangrijk seizoen (herfst en winter draagt weinig bij aan hun inkomen): **kans op 'nekslag'**
- De **beperking van het sociaal maatschappelijk leven** kan met de nieuwe termijn **zodanig onder druk komen te staan**, waardoor **meer aandacht naar handhaving** moet gaan. Het vorderen van de lente, de paasvakantie en de Ramadan vormen hierin factoren.
- **Risico op toenemend gevoel van 'ongelijkheid' onder burgers en bedrijven** t.a.v. bijvoorbeeld **medische behandeling, oplossingen en financiële steun**. Dat kan afbreuk doen aan draagvlak en solidariteit.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- Het enorme beslag dat COVID-19 legt op de gezondheidszorg zorgt voor **verdringing**. Dat is het geval in de geplande zorg (waarbij een deel van deze zorg geannuleerd wordt en sommige patiënten zelf hun afspraken afzeggen) en mogelijk ook al in de acute zorg. In dit verband wordt gesproken van een **'schaduwcrisis'** die tot **sterfgevallen kunnen leiden die niet veroorzaakt zijn door COVID-19**.
- Doordat bepaalde bedrijfssectoren niet onder financiële regelingen vallen, en ouders die minder aan hun werk kunnen toekomen doordat ze voor hun kinderen moeten zorgen, kan dit leiden tot oproep voor bredere financiële steun.
- Financiële regelingen lenen zich ook voor fraude, wat afbreuk kan doen aan de steun
- **Cijfers onvoldoende inzichtelijk om stand en ontwikkeling van zorgcapaciteit en de verspreiding COVID-19 te duiden.** De huidige cijfers beschrijven slechts een deel van de werkelijkheid. Zorgcapaciteit (ingezet, beschikbaar, gepland beschikbaar en benodigd) lijkt niet inzichtelijk, zoals IC-bedden, apparatuur, beschermingsmiddelen, medicijnen én zorgpersoneel.
- **Imago van Nederland staat internationaal onder druk**, door kritiek **vanuit Europa** op het ontbreken van steun voor "EU-leningen", maar ook op de implementatie van maatregelen die Corona moeten tegengaan.